

УДК 378.011.3-051-044.337(045)

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-102-3-381-392>

ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Х. А. Шапаренко

ORCID 0000-0003-3616-2282

У статті розглянуто концептуальні основи професійної підготовки майбутніх педагогів. Звернено увагу на низку суперечностей між колективним характером освіти і необхідністю забезпечення індивідуального розвитку майбутніх фахівців на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти. Проаналізовано сучасні підходи до формування професійної компетентності як комплексної характеристики майбутнього педагога, що має певну специфіку в структурно-змістовному та організаційному плані. Розкрито специфіку організації освітнього процесу в системі професійної освіти через вибір професії відповідно до особистісних і індивідуальних властивостей, забезпечення якості її освоєння, сходження до вершин професіоналізму та психологічного супроводу професійного становлення. Показано цілісну систему практико-орієнтованих заходів оптимізації професійної підготовки, а саме: спільна діяльність викладача і здобувачів освіти, організація педагогічної підтримки здобувачів освіти, проектування цілей навчання, виховання і освіти в цілому, створення єдиного освітнього простору, зовнішня і внутрішня диференціації системи професійної підготовки педагогів, варіативність системи оцінювання освітніх результатів. Охарактеризовано професійну підготовку майбутніх педагогів за індивідуальними освітніми траєкторіями як процес актуалізації і підвищення індивідуального потенціалу кожного здобувача освіти у формуванні професійної компетентності, надання йому допомоги в оволодінні технологіями, прийомами планування та управління операціональною структурою освітньої діяльності, оволодінні прийомами творчої адаптації до змісту і структури професійної діяльності через інтеріоризацію спеціальних знань, навичок, вмінь.

Ключові слова: професійна підготовка, індивідуальна освітня траєкторія, освітній процес, майбутній педагог, особистісно-орієнтована освіта, професійна компетентність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні соціально-

економічні умови ставлять перед системою професійної освіти завдання підготовки компетентного, конкурентоспроможного фахівця, здатного до самостійного і творчого вирішення професійних завдань, готового до постійної самоосвіти та самовдосконалення. Слід зазначити, що розвиток професійної освіти супроводжується низкою проблем і суперечностей. Зокрема «між глобальними потребами суспільства і результатами освіти, між об'єктивними вимогами часу і загальним недостатнім рівнем освіченості, між професійною орієнтацією і потребами особистості в гармонійному задоволенні пізнавальних інтересів...» (Гончаренко, 2008, с. 87).

Сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців вимагає вирішення назрілої педагогічної проблеми, пов'язаної з дослідженням взаємодії особистості з професією: вибір професії відповідно до особистісних і індивідуальних властивостей, якість її освоєння, сходження до вершин професіоналізму, психологічний супровід професійного становлення.

Як зазначає І. Бех, «важливою стороною професійної діяльності сучасного вчителя виступає поглиблене самопізнання, співвіднесення своїх особистісних особливостей з вимогами гуманістичної орієнтації у педагогічній взаємодії. Педагогу необхідно володіти не тільки професійними знаннями і вміннями, але і вміти творчо змінювати свою особистість з використанням психологічних знань відповідно до об'єктивно існуючих морально-духовних цінностей суспільства, з врахуванням власної індивідуальності» (Бех, Готовність педагога до інноваційної діяльності).

Процес формування нової моделі професійної підготовки викладача вищої школи – це, загалом, процес його повноцінного входження у своє професійне й соціальне становище, де викладач як інтелігент і громадянин має весь час погоджувати свої професійні цінності з вищими цінностями суспільства. Це дає нам змогу зробити висновок про те, що формування професіоналізму є одночасно і процесом його професійної соціалізації (Сущенко, 2015, с. 460).

Сьогодні орієнтація на якісну освіту як ніколи актуальна. Причина цілком об'єктивна – суспільству потрібні фахівці, які володіють новітніми фундаментальними знаннями, здатні використовувати освоєний зміст освіти для вирішення практичних завдань. Отже, в умовах інноваційних перетворень освітньої сфери змінюється стратегія підготовки майбутніх педагогів.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Особлива увага сучасних дослідників звернена на підготовку фахівців, здатних творчо реалізовувати свої педагогічні вміння в нових умовах життя, в ситуаціях швидких змін.

Здійснені на шпальтах провідних вітчизняних та зарубіжних видань психолого-педагогічні розвідки ідей професійної підготовки спрямовані на: концептуальне обґрунтування професійної педагогічної освіти (О. Глузман, В. Гриньова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Мороз, О. Пехота, О. Сухомлинська, І. Якиманська), формування готовності до здійснення професійної підготовки (Б. Ананьєв, Л. Кандибович, В. Лозова, Т. Танько, Г. Троцько та ін.), формування професіоналізму педагогічної діяльності (О. Абдуліна, С. Архангельский, В. І. Бондар, Н. В. Гузій, В. А. Сластьонін), формування професійної компетентності майбутніх педагогів (Т. Браже, Ю. Гагін, А. Деркач, Л. Карпова, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Синенко, І. Тараненко), формування педагогічної майстерності педагога (І. Багаєва, В. Вакуленко, Н. Гузій, І. Зязюн, Ю. Кулюткін, М. Кухарев, Л. Орбан-Лембрик, А. Маркова, В. Сластьонін), розвиток професійних умінь (Є. Барбіна, І. Зимня, Н. Кузьміна, В. Семиченко, В. Якунін), розвиток педагогічної творчості (Н. Гузій, Л. Москальова, О. Отич, В. Радул, С. Сисоєва, Н. Стельмах, Г. Тимофєєва), професійна підготовка студентів (С. Гичан, Г. Давидов, М. Дьяченко, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Н. Печеню, Є. Смірнова, Н. Тализіна, М. Ярославцева та ін.). Ідеї, пов'язані з переходом на нову якість освіти в умовах становлення особистісно-орієнтованої парадигми освіти, знаходять відображення в наукових працях В. Беспалько, І. Зимової, Г. Козлакова, В. Лугового, С. Плаксія, В. Хуторського і багатьох інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз зазначених вище наукових розвідок дозволяє визначити низку протиріч, які обґрунтовують напрям нашого дослідження між: колективним характером освіти і необхідністю забезпечення індивідуального розвитку майбутніх фахівців на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти; вузькою спрямованістю професіоналізації, що вимагає консолідації сил студента на освоєння професії, і необхідністю широкої соціокультурної підготовки фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці; зростаючим розмаїттям вимог до студента і різним рівнем особистісних можливостей майбутніх фахівців щодо їх виконання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення та проблематизація питань професійної підготовки майбутніх педагогів за індивідуальними освітніми траєкторіями.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливо, що сучасні уявлення дослідників про професійну підготовку педагога як спеціаліста пов'язані з його компетентністю, яку розглядають як комплексну характеристику педагога – бути суб'єктом власної діяльності.

Зокрема А. Деркач (2004) розуміє професійну компетентність як головний когнітивний компонент підсистеми професіоналізму діяльності, сферу професійного ведення, систему знань, яка постійно поширюється і дозволяє здійснювати професійну діяльність з високою продуктивністю (с. 253).

У свою чергу І. Смагін визначає її як інтегровану здатність особистості здійснювати професійну педагогічну діяльність за нормативно визначеними функціями в межах вимог до професійної діяльності (Смагін, Структура професійної компетентності педагога: нормативно-функціональний підхід).

У наукових розвідках В. Береки, А. Галаса (2018) професійна компетентність розглядається як базова характеристика діяльності спеціаліста і включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти, і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення (с.15).

Як зазначає І. Зязюн (2008), професійна компетентність є підвалиною педагогічної майстерності, оскільки спрямованість і професійні знання становлять той кістяк високого професіоналізму в діяльності, який забезпечує цілісність системи, що самоорганізується (с. 25).

Аналіз наукових розвідок (І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Синенко, Т. Суценко, І. Тараненко) дозволяє уточнити поняття професійної компетентності як систему професійних знань, умінь і узагальнених способів дій, необхідних для виконання стандартних вимог і вирішення типових проблемних ситуацій у професійній діяльності у відповідності із посадовими обов'язками.

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що метою професійної підготовки педагога є розвиток особистості, яка володіє системою теоретичних знань і способів їх використання в конкретних педагогічних ситуаціях, має високий рівень соціально-особистісних, загальнонаукових та спеціальних педагогічних компетенцій (ключових, базових і спеціальних).

Слід зазначити, що професійна підготовка педагогів є освітнім процесом, що має певну специфіку в структурно-змістовному та організаційному плані. Відповідно до сучасних уявлень педагогічна система і реалізує її освітній процес, що є складною багатоелементною і багаторівневою структурою.

Процес професійної педагогічної підготовки передбачає сукупний суб'єкт її реалізації і включає діяльність викладача і здобувачів освіти. А, отже, ефективно її здійснення залежить від педагогічної майстерності викладачів ЗВО, рівня їх психолого-педагогічної та методичної підготовки,

проявів творчої ініціативи при виборі змісту і технологій організації, обліку індивідуальних особливостей студентів. Однією з найважливіших умов, що сприяють підвищенню якості освітнього процесу, є готовність педагогічного колективу до реалізації педагогічної системи професійної підготовки фахівців, єдність поглядів викладачів на професійну підготовку здобувачів освіти, координацію педагогічних дій в єдиній системі реалізації і забезпеченні її якості.

Зокрема, вузівський викладач повинен постійно тримати під контролем свідомості той факт, що фактично він виступає проміжною ланкою між структурою навчальної моделі та студентом, який оволодіває цією моделлю. Але сам викладач не є нейтральним стосовно цієї моделі: він привносить в її реалізацію власне бачення змісту, структури, функцій, цілей, завдань, засобів (Семиченко, 2007, с. 126).

Вимоги оптимізації процесу професійної підготовки педагогів ініціюють необхідність зміни позиції здобувача освіти як основного суб'єкта даного процесу, прояв ним активності і розуміння відповідальності за результати навчання. У той же час аналіз практики роботи викладачів закладів вищої педагогічної освіти свідчить про наявність цілої низки труднощів в освітньому процесі у майбутніх фахівців: нерозуміння цілей педагогічної освіти, власних потреб, недостатнє усвідомлення індивідуальних особливостей розвитку, здібностей, свого стилю навчання, невміння розподіляти навчальний і вільний час, раціонально планувати свою діяльність і ін.

Тому організація педагогічної підтримки здобувачів освіти повинна включати комплексну програму вирішення зазначених проблем: організацію тьюторської і кураторської підтримки, спрямованої на вивчення кожної особистості, її спрямованості на педагогічну діяльність, аналіз ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців та їх своєчасну корекцію, психолого-педагогічне консультування, надання підтримки в виборі індивідуальної освітньої траєкторії. Індивідуалізація освітнього процесу надає осмисленості навчальних дій за рахунок можливості вибору того чи іншого типу дії, привнесення особистих смислів в навчальний процес, а також формулювання власного освітнього замовлення і бачення своїх освітніх перспектив.

Процес професійної підготовки педагогів повинен передбачати проектування цілей навчання, виховання і освіти в цілому майбутніх фахівців. Сучасну педагогічну освіту націлено на забезпечення самовизначення здобувачів освіти, створення умов для розвитку і самореалізації особистості в соціальній і професійній сферах життєдіяльності, інтеграції її в системи світової та національної культури.

У практиці реалізації професійної підготовки педагогів необхідно ретельне дослідження ринку праці в сфері педагогічної діяльності для компетентного вибудовування цілей даного процесу, що включає: маркетинг ринку праці та ринку освітніх послуг (система маркетингових досліджень); систему взаємодії з роботодавцями освітньої сфери як замовниками і споживачами освітніх послуг; систему взаємодії зі здобувачами освіти як заказниками і споживачами освітніх послуг.

Отримана аналітична інформація дозволяє реалізувати цілісну систему практико-орієнтованих заходів оптимізації професійної підготовки, зокрема:

- допрофесійну підготовку учнів загальноосвітніх шкіл до педагогічної діяльності, спрямованої на усвідомлений вибір педагогічної професії, розвиток адекватних уявлень про її специфіку, формування необхідних ключових і особистісних компетенцій;

- проведення щорічних конференцій, круглих столів, семінарів з представниками освітніх організацій, де обговорюються питання професійної підготовки студентів, підсумкові результати практики майбутніх фахівців на базі даних установ, необхідні корективи освітнього процесу;

- моніторинг основних мотивів вибору професії педагога студентами, задоволеності випускників освітніми послугами, виявлення причин і негативних тенденцій зниження мотивації майбутніх фахівців, на цій основі приймається програма комплексних заходів, спрямована на підвищення ефективності формування і розвитку необхідних педагогу компетенцій.

Стандартизація змісту освіти визначається необхідністю створення єдиного педагогічного простору, завдяки якому буде забезпечено єдиний рівень відповідної освіти, одержуваного людиною в різних типах освітніх установах. При складанні програм спеціальної педагогічної підготовки здобувачів освіти основна увага має приділятися ідеям міждисциплінарного, постійно оновлюваного, цілісного і гармонійного знання. Інтегровані навчальні плани і програми є основними механізмами, що забезпечують цілісність освітнього процесу відповідно до вимог державного освітнього стандарту, що пред'являються до рівня підготовки педагогів.

Професійна підготовка майбутніх педагогів має бути спрямована на вибір способів навчання і тісно пов'язана з використанням диференційованого підходу. На нашу думку, загальною метою диференційованого підходу в освітньому процесі є підготовка особистості до професійної діяльності відповідно до задатків, схильностей і інших її

особливостей. Доцільно виділення зовнішньої і внутрішньої диференціації системи професійної підготовки педагогів.

Зовнішня диференціація визначається як освітня з урахуванням потреб і реальних пізнавальних можливостей фахівців. Її сутність полягає в спеціалізації навчання відповідно до інтересів, схильностей і здібностей майбутніх фахівців з метою максимального їх розвитку. Це проявляється в варіативності навчального плану, програм, а також в поглибленому профільному навчанні, розробці варіативних спецкурсів, факультативів.

Поділ навчання між окремими здобувачами освіти або їх групами утворює внутрішню диференціацію, яка передбачає варіювання форм, методів і умов навчання, видів навчальної діяльності, навчальних завдань, характеру і ступеня допомоги з боку викладача, тобто застосування таких форм і методів навчання, які призводять майбутніх фахівців індивідуальними шляхами до одного і того ж рівня оволодіння матеріалом з урахуванням рівня сформованості професійної компетентності, особистісних характеристик, а також особливої системи взаємодії між викладачем і здобувачами освіти.

Професійна підготовка педагогів включає систему оцінювання освітніх результатів, під якими ми розуміємо певний рівень сформованості їх професійної компетентності, що знаходить відображення в переході від одного рівня розвитку на інший. Розвиток системи розглядається науковцями (В. Андрущенко, І. Бех, С. Гончаренко, М. Каган, В. Кремень, В. Курило, О. Новиков Е. Юдін) як зміна, але не кількісна, а якісна (на відміну від зростання, вдосконалення тощо) і при тому тільки позитивна, тобто система з новими властивостями ефективніше, ніж раніше виконує свої функції або набуває нові функції. Це передбачає, що формування студента як суб'єкта системи професійної підготовки може і має бути спрямоване не тільки на організацію, а й на діагностику, перетворення себе в даному процесі. Таким чином, реалізація цілісного процесу професійної підготовки спрямована на наукове обґрунтування, безперервне управління, технологічне забезпечення і практичну реалізацію процесу формування професійної компетентності майбутнього педагога.

Ключовим фактором, що забезпечує результативність освіти, є самостійна робота здобувачів освіти, їх самостійний доступ до навчальних ресурсів та технологій самоосвіти. Тому в сучасній педагогічній науці активно ініціюється створення такої моделі освіти, яка б забезпечувала самостійне оволодіння тими, хто навчається, практичним досвідом, вміннями і знаннями в максимальному діапазоні їх інтелектуальних і психологічних ресурсів.

На сьогоднішній день є достатня кількість технологій, орієнтованих на самостійне вчення. Це технологія розвивального навчання (Л. Занков), технологія адаптивного навчання (А. Граніцький), технологія рівневої диференціації (А. Бібік, Л. Зоріна, М. Кашин, Л. Фрідман), технологія індивідуалізації навчання (В. Загвязинський, Г. Селевко), фреймова технологія (Р. Гуріна, Т. Колодочка, Л. Лузінова, Л. Панасенко, О. Соколова, М. Холодна та ін.), кредитно-модульна технологія (О. Пехота, П. Сікорський), MultiMediateхнології (А. Білан, І. Костікова, О. Панасюк), технологія дистанційного навчання (В. Кремень, В. Кухаренко, Є. Полат), проектна технологія (В. Беспалько, О. Пехота), технологія оптимізації навчального процесу (Ю. Бабанський), технологія імовірнісної освіти (О. Лобко) та інші. Перераховані технології є окремими випадками реалізації загальної стратегії індивідуалізації освіти.

Розглядаючи специфіку індивідуалізації навчального процесу в системі професійної освіти, Т. Бурлакова визначає, що індивідуалізація підготовки студентів характеризується взаємозв'язком і взаємозалежністю зовнішньої і внутрішньої її сторін. Зовнішня сторона індивідуалізації включає адаптацію змісту і форм навчального процесу до індивідуальних особливостей студентів. Внутрішня сторона індивідуалізації студента спрямована на розгортання і реалізацію індивідуальних прагнень і становлення індивідуальної позиції в професійній діяльності.

У Законі України «Про вищу освіту» наголошено, що створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, передбачає надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії (Деркач, 2004).

У нашому дослідженні ми виходимо з того, що професійне середовище закладу вищої освіти стає зовнішнім регулятором освітньої діяльності кожного студента. Можливість стати суб'єктом освітньої та професійної діяльності відбувається в процесі переходу зовнішніх регуляторів у внутрішні. Ефективність цього процесу залежить і від зовнішніх умов і від внутрішніх суб'єктивних позицій студента, які розвиваються в період навчання. Розвиток суб'єктної позиції студента включає: формування умінь самопізнання, рефлексії, емпатійності, комунікабельності; оволодіння цінностями і сенсами освітньої діяльності, посилення особистісної та професійної самореалізації. Суб'єктність виступає вищим рівнем активності здобувача освіти і відбивається в спрямованості і усвідомленості його діяльності, в його здатності до індивідуалізації процесу саморозвитку та самовдосконалення. Всі ці моменти, як нам бачиться, повинні формуватися на базі індивідуальних програм особистісно-професійного саморозвитку, а також завдяки

посиленню ролі освітнього процесу, психолого-педагогічного супроводу і збільшення важливості у студентів особистісних і професійних позицій.

Відповідно до вищезначеного, професійну підготовку майбутніх педагогів за індивідуальними освітніми траєкторіями ми визначаємо як процес актуалізації і підвищення індивідуального потенціалу кожного здобувача освіти у формуванні професійної компетентності, надання йому допомоги в оволодінні технологіями, прийомами планування та управління операціональною структурою освітньої діяльності, оволодінні прийомами творчої адаптації до змісту і структури професійної діяльності через інтеріоризацію спеціальних знань, навичок, вмінь.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, забезпечення процесу професійної підготовки здобувачів освіти має орієнтуватися на розробку таких моделей, в основі яких лежить навчання на основі індивідуальної освітньої траєкторії. Індивідуалізація освітнього процесу забезпечить кожному студенту права і можливості на формування власних освітніх цілей і завдань, своєї освітньої траєкторії. Вибір, вибудовування і реалізація індивідуальної освітньої траєкторії дозволяють студенту розвинути саме ті якості особистості, які затребувані сучасним соціумом. Перспективними вважаємо питання побудови індивідуальних освітніх траєкторій розвитку майбутнього фахівця у закладі вищої освіти для задоволення освітніх потреб студентів та формування теоретико-методологічної бази і науково-методичних основ реалізації.

Література

1. Бех І. Д. Готовність педагога до інноваційної діяльності. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12080688.pdf> (дата звернення: 12.09.2021 р.).
2. Гончаренко С. У. Фундаменталізація професійної освіти як дидактичний принцип. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2008. № 2. С. 87-92.
3. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала. Москва : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. 752 с.
4. Закон України «Про вищу освіту»: від 01 липня 2014 р. № 1556-VII: URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 09.09.2021 р.).
5. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ : СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / В. С. Берека, А. В. Галас. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
7. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*. 2007. Випуск 1. С. 119-127.

8. Смагін І. І. Структура професійної компетентності педагога: нормативно-функціональний підхід. Народна освіта. Електронне фахове видання. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5001 (дата звернення 12.09.2021 р.)
9. Сущенко Т. І. Науково-практичні проблеми професійної підготовки викладачів вищої школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 44 (97). С. 458-466.

References

1. Bekh, I. D. *Hotovnist pedahoha do innovatsiinoi diialnosti [Readiness of the teacher to innovative activity]*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/12080688.pdf> (data zvernennia: 12.09.2021 r.) (ukr).
2. Honcharenko, S. U. (2008). Fundamentalizatsiia profesiinoi osvity yak dydaktychnyi pryntsyyp [Fundamentalization of vocational education as a didactic principle]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy*, 2, 87-92 (ukr).
3. Derkach, A. A. (2004). *Akmeologicheskie osnovy razvittija professionala [Acmeological foundations of professional development]*, 752. Moscow: Publishing House of Moscow Psychological and Social Institute; Voronezh: MODEK (rus).
4. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu": vid 01 lypnia 2014 r. # 1556-VII [Law of Ukraine "On Higher Education": from July 1, 2014 # 1556-VII:]. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (date of appeal: 09.09.2021) (ukr).
5. Ziazun, I. A. (2008). *Pedahohichna maisternist: pidruchnyk [Pedagogical skills: textbook]*. (3-d ed., 376). Kyiv: SPD Bohdanova A. M (ukr).
6. Bereka, V. Ye., & Halas, A. V. (2018). *Profesiina kompetentnist vchytelia pochatkovykh klasiv: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv [Professional competence of primary school teachers: textbook for teachers]*, 496. Kharkiv: Ranok (ukr).
7. Semychenko, V. A. (2007). Problemy i priorytety profesiinoi pidhotovky [Problems and priorities of professional training]. *Pedahohichni dyskursy*, 1, 119-127 (ukr).
8. Smahin, I. I. Структура професійної компетентності педагога: нормативно-функціональний підхід [The structure of professional competence of a teacher: normative-functional approach.]. *Narodna osvita*. Retrieved from https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5001 (date of appeal: 12.09.2021) (ukr).
9. Sushchenko, T. I. (2015). Naukovo-praktychni problemy profesiinoi pidhotovky vykladachiv vyshchoi shkoly [Scientific and practical problems of professional training of higher school teachers]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 44 (97), 458-466 (ukr).

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

К.А. Шапаренко

В статье рассмотрены концептуальные основы профессиональной подготовки будущих педагогов. Обращено внимание на ряд противоречий между коллективным характером образования и необходимостью обеспечения

індивідуального розвитку майбутніх фахівців на етапі професійної підготовки в вищій освіті. Проаналізовані сучасні підходи до формування професійної компетентності як комплексної характеристики майбутнього педагога, що має певні специфіку в структурно-содержательному і організаційному плані. Розкрито специфіку організації освітнього процесу в системі професійної освіти через вибір професії в відповідності з особистими і індивідуальними властивостями, забезпечення якості її освоєння, вихід до вершин професіоналізму і психологічного супроводження професійного становлення. Показана цілісна система практико-орієнтованих заходів оптимізації професійної підготовки, а саме: спільна діяльність викладача і студентів, організація педагогічної підтримки студентів, проектування цілей навчання, виховання і освіти в цілому, створення єдиного освітнього простору, зовнішньої і внутрішньої диференціації системи професійної підготовки педагогів, варіативність системи оцінки освітніх результатів. Охарактеризована професійна підготовка майбутніх педагогів за індивідуальними освітніми траєкторіями як процес актуалізації і підвищення індивідуального потенціалу кожного в формуванні професійної компетентності, надання йому допомоги в оволодінні технологіями, прийомами планування і управління операційною структурою освітньої діяльності, оволодінні прийомами творчої адаптації через інтеріоризацію спеціальних знань, навичок, умінь.

Ключові слова: професійна підготовка, індивідуальна освітня траєкторія, освітній процес, майбутній педагог, особисто-орієнтоване освітнє, професійна компетентність.

ISSUES OF IMPROVING THE PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE HIGHER EDUCATION TEACHERS

K. A. Shaparenko

The article deals with conceptual foundations for professional training of future teachers. Attention is drawn to a number of contradictions between collective nature of education and a need to ensure individual development of future professionals at the stage of professional training in higher education. Modern approaches to forming professional competence as a complex characteristic of a future teacher, which has certain specifics in terms of content and organization, are analyzed. The specifics of organizing educational process in the system of vocational education through the choice of profession in accordance with personal and individual traits, ensuring the quality of development, achieving high levels of professionalism and psychological support of professional development. The integral system of practice-oriented measures of optimizing professional training is shown, namely: joint teacher-students activities, organizing pedagogical support of students, designing training purposes, education, creating a unified educational space, external and internal differentiation of system of professional training, variability of the system of evaluating educational results. The professional training of future

teachers on individual educational trajectories is characterized as a process of updating and increasing the individual potential of each student in forming professional competence, assisting technology mastering, planning and managing the operational structure of educational activities, mastering creative adaptation to content and structure of professions through internalizing special knowledge, skills, and abilities.

Key words: *Professional training, individual educational trajectory, educational process, future teacher, personality-oriented education, professional competence.*

Шапаренко Христина Андріївна – доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: kristsh@gmail.com

Шапаренко Кристина Андреевна – доктор педагогических наук, доцент, декан факультета дошкольного и специального образования и истории Коммунального учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета (г. Харьков, Украина). E-mail: kristsh@gmail.com

Shaparenko Khrystyna Andriivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Preschool, Special Education and History Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: kristsh@gmail.com